

AFFECTIVITATEA ȘI IMPORTANȚA PROCESELOR AFECTIVE ASOCIATE CONFLICTULUI ÎN ADOLESCENȚĂ

AFFECTIVITY AND THE IMPORTANCE OF AFFECTIVE PROCESSES ASSOCIATED WITH ADOLESCENT CONFLICT

Ghiță Maria Georgeta, doctorand în psihologie, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău

Perjan Carolina, conferențiar universitar, doctor în psihologie, Universitatea Pedagogică de Stat
„Ion Creangă” din Chișinău

CZU : 159.922.8 :159.942

Rezumat

„Afectivitatea este fenomenul de rezonanță a lumii în subiect și care se produce în măsura și pe măsura dispozitivelor rezonante ale subiectului și este totodată vibrația expresivă a subiectului social în lumea sa, o lăuntrică melodie existențială care erupe în acțiune și reorganizează lumea. Emoția este nu numai trăire subiectivă, dar și comunicare evaluativă, este nu numai o funcție dinamico-energetică subiectivă, vectorială, dar și o conduită afectivă”[3].

Stările afective sunt „trăiri care exprimă gradul de concordanță sau neconcordanță dintre un obiect sau o situație și tendințele noastre”[1]. Una din definițiile afectivității spune ca aceasta este o sumă de trăiri psihice subiective - emoții, dispoziții, sentimente și pasiuni - care reflectă relațiile omului cu lumea înconjurătoare și care dau coloratura, substanța a tot ceea ce gândim și facem.

Afectivitatea este o componentă de bază a psihicului uman, neexistând practic vreun proces psihic (memorie, senzație, gând, motivație) care să nu fie strâns legat de o trăire afectivă sau invers. Am putea spune că procesele mentale interioare dar și comportamentele sunt determinate de trăiri afective și/sau declanșează emoții, sentimente, dispoziții sau pasiuni.

Cuvinte-cheie: dezvoltarea afectivității, prezența social-afectivă, procese, rolul emoțiilor în conflicte.

Abstract

„Affectivity is the phenomenon of resonance of the world in the subject and that occurs in the measure and measure of the resonant devices of the subject and is also the expressive vibration of the social subject in his world, an inner existential melody that erupts in action and reorganizes the world. only subjective experience, but also evaluative communication, is not only a subjective, vector dynamic-energetic function, but also an affective behavior”[3]. Affective states are "feelings that express the degree of concordance or inconsistency between an object or a situation and our tendencies" [1]. One of the definitions of affectivity says that it is a sum of subjective psychic feelings - emotions, moods, feelings and passions - that reflect man's relationships with the world around him and that give color, the substance of everything we think and do. Affectivity is a basic component of the human psyche, there is practically no psychic process (memory, sensation, thought, motivation) that is not closely related to an emotional experience or vice versa. We could say that inner mental processes but also behaviors are determined by emotional feelings and / or trigger emotions, feelings, moods or passions.

Keywords: the development of affectivity, the presence of social-affective processes, the role of emotions in conflicts.

I. PARTICULARITĂȚILE PROCESELOR AFECTIVE

De multe ori afectele (felul în care simțim și ne simțim) vin împreună cu o puternică nevoie de a exprima în exterior încărcătura emoțională. Uneori prin cuvinte, dar și prin tonalitatea vocii, gesturi diferite, posturi corporale sau grimase faciale. Alteori ele transpar în felul în care organismul

nostru funcționează (ne înroșim, ni se usucă gura, crește ritmul respirației și al bătăilor inimii, ni se "taie genunchii", etc.) Totodată aceleași afecte "au nevoie" să fie aprobate, ascultate, înțelese, chiar plăcute, îndrăgite, simpatizate de interlocutor [6].

Unii autori afirmă că există o diferențiere între „stări” și „processe afective”. Primul termen se referă la stările de plăcere sau neplăcere și la emoții, sugerând caracterul de stare, de posibilitate. Termenului de proces i se acordă o importanță mai mare, deoarece include înclinațiile, tendințele, pasiunile, acestea constituind categoria afectelor dinamice. Creația afectivității o reprezintă lumea valorilor. O judecată de valoare poate fi înțeleasă doar prin intermediul trăirilor afective [6].

„Valoarea este în dependență de felul în care ele (lucrurile) pot satisface necesitățile noastre sau amenință satisfacția lor și prin aceasta ne afectează mai mult sau mai puțin agreabil sau penibil. Judecățile noastre de valoare – cu caracter intelectual sau social – izvorăsc din sentiment (Pavelcu, V., 1999, p.171).

Sentimentele au ceva din cunoaștere. Ele ajung să fie percepute tot atât de direct și rapid, ca și un obiect material într-un act perceptiv. Atunci când un sentiment nu produce niciun fel de schimbare în lumea externă sau în cea internă, acesta nu deține niciun sens.

Particularitățile proceselor afective :

- ❖ polaritatea (sunt fie pozitive/plăcute, fie negative/neplăcute);
- ❖ mobilitatea (se referă la capacitatea pe care omul o are de a trece de la o stare afectivă la alta, sau de la un nivel de intensitate la altul);
- ❖ durata (în timp);
- ❖ intensitatea;
- ❖ valoarea lor motivațională [6].

După gradul de complexitate, de durată, de intensitate:

o *Procese afective primare*: au un caracter primitiv, simplu, spontan, sunt organizate slab și țin să scape de sub controlul conștient;

o *Procesele afective complexe*: cu un grad mai mare de conștientizare;

o *Procesele afective superioare*: sunt de lungă durată, se caracterizează prin intensitate și profunzime, fac parte din personalitatea individului.

În funcție de efectul dinamogen, procesele afective pot fi grupate (Cosmovici, A., 1996):

o *Afectele statice*, exprimând raportul dintre noi și lume, au un slab efect dinamogen, nu sunt motive de activitate îndelungată, deși pot provoca puternice reacții momentane. Ele se divid în:

- *Stări afective* (durerea, plăcerea senzorială, agreabilul – dezagreabilul)

Dispozițiile;

Emoțiile;

o *Afectele dinamice*, constituind cele mai puternice și durabile motive ale comportamentului uman. Acestea cuprind: Sentimentele și pasiunile[6].

II. PROCESELE AFECTIVE ASOCIATE CONFLICTELOR

Rolul afectivității în activitatea umană este acela de a pune omul în acord cu situația, de a regla și adapta conduita umană la interacțiunea cu mediul, dar și de a exprima nevoile, trebuințele individului sau de a susține energetic diverse acțiuni (comportamente).

După Ana Stoica-Constantin (2004), procesele afective asociate conflictelor pot avea mai multe funcții:

1. Afectivitatea poate deveni cauză a conflictului - stările de furie, nemulțumire, nedreptate, frustrare, se pot manifesta înafară sub forma acuzelor, atacurilor direcționate către cei din jur, indiferent dacă există sau nu la mijloc și niște lucruri concrete pe care persoanele să se certe. Doar simplele emoții negative pe care una dintre părți le simte sunt uneori de-ajuns pentru a stârni o ceartă.
2. Așa cum am văzut mai sus, stările noastre afective pot susține energetic activitățile noastre. Oamenii fac tot felul de lucruri mânați de simțămintele lor. Ele pot alimenta încăpățânarea, puterea, curajul, astfel încât cineva poate să persiste în conflict sau dimpotrivă să se grabească în rezolvarea lui.
3. Emoțiile noastre pot constitui și un mecanism de stingere a conflictului. Uneori ne simțim bine, eliberați, atunci când ne spunem oful, când ne "vărsăm nervii". Sentimentul de satisfacție că am spus ce aveam de spus poate stinge conflictul. Dar stingerea conflictului se poate obține și dacă recompensăm pozitiv (printr-un zâmbet, un gest, sau un ton mai cald al vocii) sentimentele pozitive ale celuilalt participant la conflict.
4. Trăirile noastre afective pot fi și un indicator sau un simptom ori al unui conflict interior, ori al conflictului trăit poate de partenerul de discuție. Orice conflict (interior sau exterior) provoacă diverse emoții celor implicați, iar faptul de a avea prezente aceste emoții sunt un indiciu asupra faptului că persoana trăiește un conflict.
5. O altă funcție a proceselor afective în conflicte este aceea de indicator al importanței lucrurilor întâmplate, discutate pentru cei implicați. Avem tendința, normală și naturală de altfel, ca atunci când ne confruntăm cu lucruri importante să ne și implicăm emoțional, și cu cât importanța este mai mare cu atât intensitatea emoțiilor este mai mare [5].

Se poate intui că în conflicte participă tot felul de emoții, fie ele pozitive sau negative. Emoțiile negative (neîncrederea, furia, teama, rușinea, etc.), mai ales dacă sunt necunoscute, neascultate, nevalidate de cealaltă baricadă (ceea ce poate provoca ofensă), pot duce la blocaje în împăcare chiar dacă problema are rezolvare, partea adversă refuzând continuu orice propunere.

Tot trăirile negative resimțite de una dintre părți pot duce la conflicte interminabile atunci când aceasta simte că îi sunt atacate valorile (identitatea, principiile) sau dacă omului îi sunt atacate interesele imediate este posibil ca emoțiile negative să provoace reacții foarte virulente.

Trăirile emoționale pozitive, în schimb, influențează conflictele în sensul rezolvării lor mai facile, mai rapide. Buna dispoziție implică lipsa agresivității ceea ce duce la atitudini cooperante între părți. Pozitivitatea mai implică ingeniozitate, respect, disponibilitate crescută către obținerea acordului și dorință de rezolvare rapidă.

Deși am arătat până acum cât de important este rolul emoțiilor în conflicte, totuși ele sunt neglijate și de literatura de specialitate și de cei care instruiesc oameni în managementul conflictelor și chiar de negociatori. Iar asta se întâmplă din mai multe motive: de multe ori se pune accentul pe aspectul (interesul) concret, pragmatic al negocierii întrucât rezolvarea acestuia atrage dezamorsarea conflictului; recunoașterea emoțiilor este evitată și din credința că acestea vulnerabilizează; ori pur și simplu ele sunt greu de gestionat [5].

III. STUDIUL DISPONIBIL LA NIVEL NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL

Studii realizate la nivel internațional au indicat că bullying-ul implică un număr mare de copii și tineri din toate mediile socio-economice, din grupurile rasiale care au fost studiate, și este prezent în zone cu densitate diferită a populației (peisaj urban, suburban și rural) (Nansel et al., 2001); De asemenea, studiile au pus în evidență o corelație înaltă între comportamentele de bullying și o funcționare psiho-socială negativă la nivelul copiilor, caracterizată prin: nivel scăzut al respectului de sine (Hodges & Perry, 1996; Olweus, 1993a; Rigby & Slee, 1993); nivel ridicat de depresie (Craig, 1998; Hodges & Perry, 1996; Olweus, 1993a; Salmon 2000; Slee, 1995); anxietate (Craig, 1998; Hodges & Perry, 1996; Olweus, 1993a; Rigby & Slee, 1993); sentimente de singurătate (Kochenderfer & Ladd, 1996; Nansel et al., 2001); idei suicidale (Rigby, 1996); și un nivel ridicat de absenteism școlar (Rigby, 1996); Copiii și tinerii cu dizabilități, tulburări de sănătate mintală, supraponderali, provenind din grupuri etnice minoritare sau cu comportamente și roluri sexuale și de gen altele decât cele majoritare (homosexualitate, transexualitate), sau care sunt percepuți ca fiind astfel, prezintă un risc mare de a fi agresați de către semenii (Dawkins, 1996; Hershberger & D'Augelli, 1995; Hunter, 1990; Nabuzka & Smith, 1993; Pilkington & D'Augelli,

1995; Rigby, 2002; Yude, Goodman, & McConachie, 1998; Whitney, Smith, & Thompson, 1994). Este mai probabil ca adolescenții și copiii care generează comportamente de bullying să aibă *convingeri care sprijină violența*, mai puternice decât ale egalilor lor (Bosworth, Espelage, & Simon) și sunt mult mai probabili să-și influențeze în timp egali, să se angajeze în agresarea altora (Espelage et al., 2003) [2].

Studiile sugerează că nu există o singură cauză a bullying-ului. Mai degrabă, factorii legați de persoană, familie, semenii, școală și comunitate sunt cei care pot crea riscul ca un copil sau tânăr să-i agreseze pe semenii săi (Limber, 2000; Olweus, Limber, & Mihalic, 1999). Studiile arată că, comportamentele de bullying sunt legate de alte comportamente problematice, inclusiv vandalism (Solberg & Olweus, 2003), bătăi (Nansel et al., 2001; Nansel, Overpeck, Haynie, Ruan, & Scheidt, 2003), consumul de alcool (Nansel et al., 2001), fumat (Nansel et al., 2001), absențe (Byrne, 1994), abandon școlar (Byrne, 1994) și alte comportamente antisociale (Solberg & Olweus, 2003); Recent, au fost dezvoltate la nivel internațional programe de intervenție, programe școlare (curriculum) și strategii de prevenire a bullying pentru utilizarea în școli (ex. Beane, 1999; Committee for Children, 2001; Froschl, Spring, & Mullin-Rindler, 1998; Garrity, Jens, Porter, Sager, & Short-Camilli, 1994; Newman, Horne, & Bartalumucci, 2000; Olweus, 1993a; Stein & Sjostrom 1996). Studiile existente indică faptul că bullying-ul la școală poate fi redus semnificativ prin programe complexe în cadrul școlilor care sunt menite să schimbe comportamentele (Olweus, 1993a; Olweus, 1993b; Olweus, Limber, & Mihalic, 1999; Whitney, Rivers, Smith, & Sharp, 1994) [2].

Obiectivul major al unui studiu realizat de profesor conferențiar Dr. Mihai Plesca, la nivel național a fost de a analiza profilul afectiv al adolescentului din familii social – vulnerabile. Ipotezele studiului au fost:

- 1. Profilul afectiv al adolescentului din familia social – vulnerabile se deosebește semnificativ de profilul celor din familii cu climat favorabil.*
- 2. Adolescenții din familii social–vulnerabile sunt mai agresivi, mai anxioși și mai puțin afectați de stres decât adolescenții din familii favorabile.*
- 3. Reacțiile afective ale adolescenților din familii social – vulnerabile depind de particularitățile de personalitate.*

Eșantionul cercetării a fost alcătuit din 80 adolescenți cu vârsta cuprinsă între 15 – 17 ani: 40 copii – din familii social - vulnerabile și 40 adolescenți din familii cu climat favorabil. Rezultatele au

dorit să evidențieze presupusa ipoteză că există anumite diferențe în sfera afectivă a adolescenților din familii social vulnerabile și familii cu climat pozitiv.

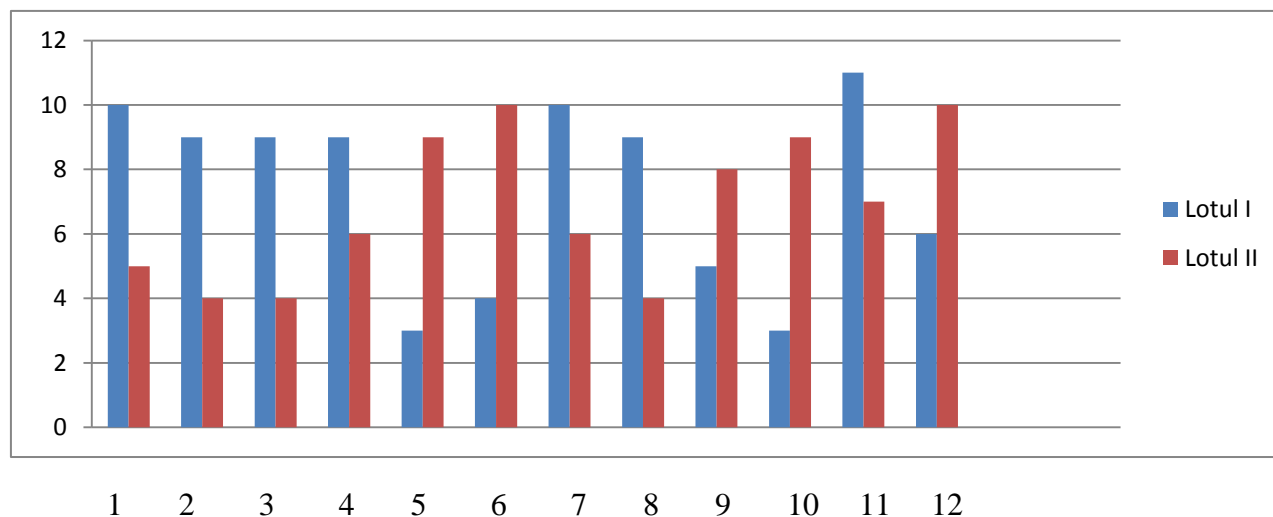

Figura 1. Repartizarea subiecților (lot integru) după mediile obținute la Chestionarul FPI

Datele obținute au afirmat că adolescenții din lotul I, au înregistrat medii superioare lotului II după toate scalele, cu excepția scalei 5 – sociabilitatea, scalei 6 – caracter calm și scalei 9 – masculinitatea - feminitatea.

Caracterizarea adolescenților și a profilului afectiv din familii vulnerabile conform scalelor analizate au evidențiat:

1. Nervozitatea – indică discomfortul psihosomatic (tulburări de somn, dureri, stări generale proaste, oboseală cu fenomene de epuizare, neliniște, instabilitate), stări de iritație afective însoțite de tulburări vegetative și musculare intense.
2. Agresivitatea spontană – indică un comportament impulsiv, sadic. În relațiile cu oamenii subiectul face glume grosolane sau lipsite de sens, se bucură de răul altuia. Este nestăpânit, neliniștit, manifestă nevoia de schimbări, setea de aventură, tendința spre exaltare. Reprezintă tabloul imaturității emoționale. Valoarea mică prezintă tendința de agresiune spontană minimă, stăpânire de sine, comportare stabilă.
3. Depresia – indică fluctuantă mare în dispoziții, prevalând însă stările depresive, tensionate, pesimiste. Adolescenții sunt în general prost dispuși, nemulțumiti, epuizați, iritabili, anxioși, cu sentimentul unui pericol nedefinit, cu complexe de inferioritate adânc înrădăcinate. Are veșnic probleme, sentimentul de culpabilitate

4. Emotivitatea - prezintă stări de sensibilitate emoțională, iritabilitate, tensiune. Subiectul este nerăbdător, neliniștit, tulburat chiar de dificultăți banale. Devine furios, apoi agresiv, amenințător, cu acțiuni de afect sau chiar afecte violente.
5. Sociabilitatea - indică un subiect cu dorința de contact redusă (care se mulțumește cu propria persoană), cu un cerc redus de cunoștințe. Persoana este distantă, ciudată, puțin întreprinzătoare, taciturnă.
6. Caracterul calm - indică subiectul iritabil, decepționat, succesibil, descurajat, pesimist [2].
7. Dominarea - indică acte de agresiune reactiv fizice, verbale sau imaginare; tendințe spre o gândire autoritar – conformistă; agresivitate în limita formelor lor de conviețuire în societate.
8. Inhibiția - indică timiditate, inhibiție în contact cu alte persoane, incapacitate de contact, neliniște, tremurături, paloare sau hiperemie, tulburări digestive.
9. Firea deschisă - indică disimularea micilor slăbiciuni și defecte, dorința de a produce o impresie bună, lipsa de sinceritate și spirit autocritic, atitudine de automulțumire.
10. Extraversiunea – introversiunea - indică nesociabilitate, rezervă, pasivitate.
11. Labilitatea emoțională – indică indispoziție sau dispoziție labilă, tristețe, iritabilitate, violență, agitație, meditații inutile, sentiment de vinovăție, apatie, dificultăți de contact.
12. Masculinitatea – Feminitatea - indică o atitudine de rezervă ușoară, neîncredere în sine, neplăceri fizice și tulburări psihosomatice generale. În special pulsul neregulat, amețeli, mâini și picioare reci, genunchi moi la emoții, sensibilitate la schimbări atmosferice.

Prin aplicarea Chestionarului Cohen – Williamson s-a explorat sentimentul subiectiv de stress resimțit de adolescenții din lotul I (din familii vulnerabile), adică modul în care evaluează stresul.

Rezultatele obținute la acest chestionar reflecta calitatea controlului atât asupra evenimentelor stresante, cât și asupra reacției la acestea.

În urma prelucrării datelor s-a putut aprecia ca, pe ansamblu, nivelul de stres cumulat nu este în linii normale, ceea ce duce cu gândul la o integrare socială dificilă. Probabil tensiunea familială și-a lăsat amprenta asupra capacității de reacționare la factorii stresogeni. Analizând datele brute (lotul I – adolescenții din familii vulnerabile) obținute prin utilizarea Scalei de anxietate (Spillberger) s-a constatat că 10% din subiecții experimentali au dovedit anxietate reactivă sporită, 60%- nivel moderat și 30%- nivel scăzut. Alt tablou care s-a conturat la scalele anxietății stabile: nivel înalt a fost înregistrat de 50% de respondenți, nivel moderat de 30% și nivel scăzut de 20%. Aceste date denotă că adolescenții din familii vulnerabile au dovedit cote înalte la ambele scale ale anxietății. Este alarmantă situația în cazul anxietății ca trăsătură stabilă -50% din adolescenții din lotul I au anxietatea

ca trăsătură stabilă de personalitate. Analizând datele brute (lotul II – adolescenții din familii favorabile) obținute prin utilizarea Scalei de anxietate (Spillberger) s-a constatat că 5% din subiecții experimentali au dovedit anxietate reactivă sporită, 55%- nivel moderat și 40%- nivel scăzut. Alt tablou care s-a evidențiat la scale anxietății stabile: nivel înalt a fost înregistrat de 20% de respondenți, nivel moderat de 40% și nivel scăzut de 40%. Aceste date denotă că, probabil în pofida vârstei, adolescenții se descurcă în situațiile imprevizibile, manifestând preponderat anxietate scăzută [2].

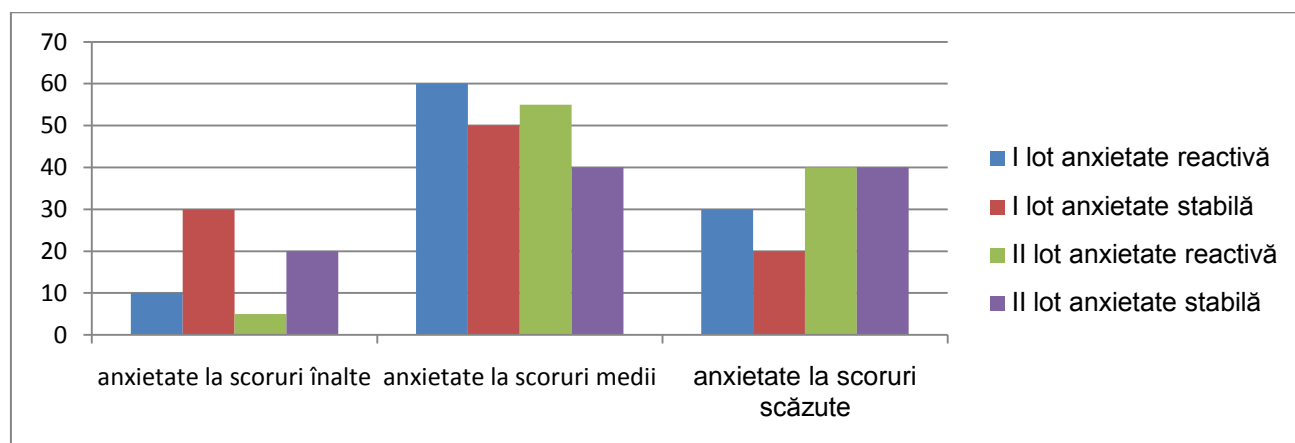

Figura 2. Datele obținute conform Scalei de anxietate (Spillberger)

În continuare s-a verificat o ipoteză de lucru conform căreia reacțiile afective ale adolescenților din familii social – vulnerabile depind de particularitățile de personalitate.

Corelând rezultatele Scalei de anxietate (Spillberger) cu factorii de personalitate “emotivitate”, “dominare”, “fire deschisă”, “extraversiune-introversiune”, “masculinitate-feminitate” s-a obținut următorii coeficienți Spearman $r=0,244$, $r=0,331$, $r=0,329$, $r=0,358$, respectiv $r=0,279$. Rezultatele sunt semnificative deoarece valoarea lor este mai mare ca cea critic la gradul de libertate $df=84$. Legătura direct proporțională între variabile ne indică valoarea pozitivă a coeficientului de corelație. Astfel putem concluziona că cu cât adolescenții sunt mai emotivi, dominanți, deschiși, extroverți și activi (masculinitate) cu atât manifestă o mai mare agresivitate și viceversa.

Deoarece lotul I a fost format atât din fete cât și din băieți s-a presupus că există o deosebire dintre sfera afectivă a adolescentelor și tinerilor din familii social – vulnerabile. În concluzie s-a putut afirma că sfera afectivă are manifestări diferite la adolescenții din familii vulnerabile de sex opus.

În final cercetătorul a putut conchide că adolescentul din familii social – vulnerabile se deosebeste de semenii printr-un profil afectiv specific.

Profilul afectiv al adolescenților din familii vulnerabile: au o nervozitate înaltă, fapt ce indică discomfortul psihosomatic (tulburări de somn, dureri și stări generale proaste, oboseală cu fenomene de epuizare, neliniște, instabilitate), stări de iritație afective cu tulburări vegetative și musculare intense. Denotă agresivitatea spontană, adică un comportament impulsiv, sadic. În relațiile cu oamenii adolescentul face glume grosolane sau lipsite de sens, se bucură de răul altuia. Este nestăpânit, neliniștit, manifestă nevoia de schimbări, setea de aventură, tendința spre exaltare. Reprezintă tabloul imaturității emoționale. Este depresiv, ceea ce indică fluctuanța mare în dispoziții, prevalând însă stările depresive, tensionate, pesimiste. Adolescenții sunt în general prost dispuși, nemulțumiți, epuizați, iritabili, anxioși, cu sentimentul unui pericol nedefinit, cu complexe de inferioritate adânc înrădăcinate. Au veșnic probleme, sentimentul de culpă, își fac singuri reproșuri. Emotivitatea înaltă prezintă stări de sensibilitate emoțională, iritabilitate, tensiune. Subiectul este nerăbdător, neliniștit, tulburat chiar de dificultăți banale. Devine furios, apoi agresiv, amenințător, cu acțiuni de afect sau chiar afecte violente. Sociabilitatea redusă – indică un subiect cu dorința de contact redusă (care se mulțumește cu propria persoană), cu un cerc redus de cunoștințe. Persoana este distantă, ciudată, puțin întreprinzătoare, taciturnă. Adolescentul nu are un caracter calm, ci dimpotrivă, este iritabil, decepționat, succesibil, descurajat, pesimist. Tinde spre dominare în cadrul grupului, societății, dar prin acte de agresiune reactiv fizice, verbale sau imaginare; tendințe spre o gândire autoritar – conformistă; agresivitate în limita formelor lor de conviețuire în societate. Este foarte inhibat, manifestă timiditate, inhibiție în contact cu alte persoane, incapacitate de contact, neliniște, tremurături, paloare sau hiperemie, tulburări digestive. Dă dovadă de disimulare a micilor slăbiciuni și defecte, dorință de a produce o impresie bună, lipst de sinceritate și spirit autocritic, atitudine de automulțumire. Este, mai degrabă un introvertit - nesociabil, rezervat [2].

De cele mai dese ori indică indispoziție sau dispoziție labilă, tristețe, iritabilitate, violență, agitație, meditații inutile, sentiment de vinovăție, apatie, dificultăți de contact. Are o atitudine de rezervă ușoară, neîncredere în sine, neplăceri fizice și tulburări psihosomatice generale. În special pulsul neregulat, amețeli, mâini și picioare reci, genunchi moi la emoții, sensibilitate la schimbări atmosferice [2].

Concluzionând, putem deduce profilul afectiv al adolescentului din familii social – vulnerabile la următoarele: regresie accentuată; timiditate, anxietate stabilă mărită; tristețe profundă pe care o inspiră celor din jur; sentiment de nefericire; imaturitate afectivă; emoții nediferențiate, instabilitatea sentimentelor; furie, ostilitate și agresivitate, agitație; retras, tăcut, disperat, prezența angoasei, neliniște; capacitate redusă de control, labilitate emoțională; pendulează între două

extreme: încercarea de a nu se exterioriza în prezența abuzatorului și deschiderea /descătușarea - caracterizată prin comportament fără cenzură, eliberat de orice restricții, în celelalte medii; vulnerabilitate, fragilitate; nevoia de afectivitate mărită; negativism; rezistență scăzută la frustrare cu consecințe hetero și autoagresive [2].

BIBLIOGRAFIE

1. COSMOVICI, A., *Psihologie generală*, Editura Polirom, Iași., 1996, p.219,221 ISBN-973-9248-27-6
2. GRADINARU, C., STANCULEANU, D., MANOLE, M. *Bullying-ul în rândul copiilor. Studiu sociologic la nivel national*, Organizația Salvați Copiii. București . 2016. 4,5, 9,29,30-32 p.
3. PAVELCU, V. *Elogiul prostiei: psihologie aplicată la viața cotidiană*, Editura Polirom, Iași, 1999, p.171,202, ISBN-973-683-241-4
4. PLEȘCA, M. *Afectivitatea adolescenților din familii social – vulnerabile*. În: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistența Socială*. Nr.12, Chișinău, 2008. p. 24-30. [ISSN 1857-0224 /ISSNe 1857-4432](http://www.umfcv.ro/ccop-importanta-afectivitatii-in-conflicte@).
5. STOICA, A. *Conflictul interpersonal. Prevenire, rezolvare și diminuarea efectelor*, Editura Polirom, 2004 ., ISBN/Cod:973-681-784-9
6. STOICA, A. *Importanța afectivității în conflicte*. În: <http://www.umfcv.ro/ccop-importanta-afectivitatii-in-conflicte@>